

Imagery rescripting – інструмент психологічного впливу, який пригнічує наслідки стресового стану в жертв, які постраждали від насильства, а також його результатів (деструктування, відчай). Метод заснований на переживанні пацієнтом образної ситуації з подальшим реконструюванням підходу і заданням нових критеріїв її переживання. Мета терапії полягає у зміні позиції з жертви на позицію людини, здатної протистояти безвихідним, неконтрольованим ситуаціям [1].

Гештальт-терапія – сучасний напрям психотерапії, який розглядає людину як цілісне утворення. Основна дія даного методу спрямована на ефективне існування людини, яка уникає травматичних ситуацій, зумовлених незадоволенням потреб індивіда. Перевага даного підходу полягає в тому, що характер розуміється як процес, а не як набір рис, властивостей або інших характеристик, які можна класифікувати і групувати за типами, що дозволяє управляти поведінковими мотивами діяльності людини [5].

Символдрама (кататимно-імагінативна психотерапія) – метод психологічно орієнтованої терапії, який використовується при короткочасному позбавленні пацієнтів від неврозів і психосоматичних проявів. Символдрама в ізольованому вигляді протипоказана, оскільки вона звільняє від наявних комплексів, проте бажані моделі поведінки формує насилу. В цілому метод символдрами дає високі позитивні результати, простий у застосуванні, бо не вимагає додаткового інструментарію й особливої організації приміщення.

Отже, можемо зробити висновок, що проблема ПТСР на даному етапі активно досліджується та вимагає нових підходів вирішення. Багато психологів створюють нові методи подолання ПТСР та психологічної травми, адаптують інші та комбінують їх між собою задля більшої ефективності, враховуючи індивідуальні особливості особистості чи групи людей, із якими вони працюють.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бундало Н. Л. Диссоциативные нарушения и психологические защиты при хроническом посттравматическом стрессовом расстройстве различной степени тяжести. *Российский биомедицинский журнал*. 2008. Т. 9. С. 73–89.
2. Каменченко П. В. Посттравматическое стрессовое расстройство. *Журнал неврологии и психиатрии им. С. С. Корсакова*. 1993. № 3. С. 95–99.
3. Колотилыщикова Е. А. Психотерапія невротичних розладів: психологічні чинники та механізми. *Вісник психіатрії та психології Чувашії*. Чебоксари, 2015. Т. 11. № 2. С. 146–170.
4. Орен У., Соломон Р. EMDR-терапія: обзор развития и механизмы действия. *Личность в экстремальных условиях и кризисных ситуациях жизнедеятельности*. Владивосток, 2015. № 5. С. 504–516.
5. Погодин И. А. Гештальт-терапия в работе с психической травмой: диалогово-феноменологическая модель. *Московский психотерапевтический журнал*. 2009. № 4 (63). С. 75–97.

Цюприк А. Я., м. Львів

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наукові, соціально-економічні та технологічні досягнення суспільства зумовлюють тенденцію до його прогресивного розвитку в усіх напрямках і відповід-

но висувають нові вимоги до системи освіти, основна мета якої полягає у формуванні компетентної, соціально активної творчої особистості. Для глибокого оволодіння матеріалом навчальних програм студентству необхідно постійно вдосконалювати свої знання, виробляти навички дослідника, активізувати пізнавальну діяльність. Сьогодні процес навчальної діяльності вищих закладів освіти все більше спрямовується на збільшення кількості годин самостійної роботи студентів, яка, у свою чергу, ґрунтується на активній пізнавальній діяльності.

Характерною ознакою сучасної освіти є її інтенсивна комп'ютеризація й інформатизація, що, з одного боку, відкриває доступ до практично необмежених інформаційних ресурсів, а з іншого – призводить до інформаційного перевантаження суб'єктів пізнання, виникнення інформаційного стресу тощо. Подібні трансформаційні процеси у сучасному освітньому просторі України вимагають належної уваги до проблеми організації пізнавальної діяльності студентів, створення умов для її ефективного самокерування. Перед психологічною наукою постають питання розробки нових методів, технологій, форм та моделей, які сприяли б розвитку готовності студента до самостійного здобуття нових знань на різних етапах професійного становлення, а також суттєвого підвищення результативності їх пізнавальної діяльності.

Звертаючись до психологічних витоків досліджуваної проблеми, варто звернути увагу на взаємозв'язок діяльності й активності особистості. Проблемам визначення цих понять присвячені праці багатьох дослідників, зокрема Л. Виготського, С. Гончаренка, О. Леонтєва, А. Петровського, С. Рубінштейна, З. Слєпкань та ін. Проблемами формування пізнавальної активності займалися В. Давидов, Г. Костюк, П. Лузан, П. Підкасистий, М. Скаткін, Т. Шамова, Г. Щукіна та інші дослідники.

Пізнавальну активність визначають як вибіркочу пізнавальну спрямованість людини на предмети і явища, як складне психологічне утворення, яке об'єднує пізнавальну, емоційну та вольову сфери особистості. Творча діяльність розглядається багатьма авторами як вищий ступінь прояву пізнавальної активності (Дж. Брунер, В. Крутецький, В. Моляко та ін.).

Важливою умовою розвитку пізнавальної активності майбутнього вчителя у навчальному процесі є формування самостійності суб'єкта навчання. Адже саме самостійність є тією якістю студента, майбутнього фахівця, що виявляється у здатності планувати, систематизувати, регулювати та контролювати власну діяльність, наполегливо йти до поставленої мети, критично мислити, аналізувати, ставити завдання та знаходити нестандартні способи їх вирішення.

Найповніше ступінь сформованості пізнавальної активності студентів виявляється у їх ініціативності та самостійності у процесі здійснення пізнавальної діяльності. Причому активність у навчанні має прояви не тільки під час занять, а й у ході виконання різних видів домашніх робіт, індивідуальних, творчих завдань, розробці та втіленні власних проєктів. Така особливість активної пізнавальної діяльності студентів свідчить про сформованість у них вмінь планувати, організовувати та контролювати власну діяльність.

Формування і розвиток пізнавальної активності особистості студента зумовлюється як зовнішніми (змістовий компонент навчального процесу, форми організації навчальної діяльності, статус особистості студента), так і внутрішніми (мотиваційна, інтелектуальна й емоційно-вольова сфера, індивідуальний темп засвоєння матеріалу, пізнавальний досвід) факторами, які є психологічними умовами активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності полягає у цілеспрямованій діяльності викладача з метою розробки і застосування такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчості, самостійності в одержанні знань, формуванні вмінь і навичок, використання їх на практиці. Дана проблема спонукає викладачів так організувати навчальний процес на заняттях, щоб, насамперед, досягти позитивної мотивації до вивчення даного предмета, підвищити якість знань із предмета, сформувати у студентів уміння самостійно здобувати знання, розвивати й удосконалювати розумові здібності.

У педагогічній практиці використовуються різні шляхи активізації пізнавальної діяльності: різноманітність форм, методів, засобів навчання, виправданий і свідомий вибір яких за умов умілого та педагогічно виправданого поєднання суттєво впливає ефективність навчальної діяльності, стимулює активність і самостійність студентів [2].

Активізація пізнавальної діяльності у процесі розвивального навчання стає можливою, коли викладач конструє такі проблемні ситуації, в яких звичні способи дій не дозволяють її вирішити, що примушує студентів рефлексувати. Відтак з'являються нові, об'єктивно необхідні уміння успішно досягати поставленої мети діяльності в мінливих умовах її протікання. Тому ми переконані, що ефективність пізнавальної діяльності студентів у навчально-виховному процесі можлива за умови актуалізації їх суб'єктності шляхом використання особистісно зорієнтованих технологій навчання. Стимулювання розвитку суб'єктності, зокрема здатностей до творчості, до самостійного визначення напрямку своєї діяльності посилюють мотиваційно-потребнісну сферу, а відтак визначають спрямованість особистості, сприяють саморозвитку.

Психологічними умовами активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів Н. Давидюк вважає:

- формування суб'єкт-суб'єктних взаємин у навчально-виховному процесі ЗВО шляхом організації та постійного підтримання суб'єктної міжособистісної навчальної взаємодії між викладачем і студентом, між студентом і студентом;
- удосконалення змістовного і методичного компонентів навчального процесу;
- формування змістової мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів під час аудиторних занять та в позааудиторній роботі [1].

Пізнавальна активність характеризує індивідуальні особливості людини в процесі пізнання нею власної діяльності, виникає у процесі діяльності через взаємодію певних зовнішніх і внутрішніх факторів. Цілеспрямоване формування пізнавальної активності студентів у процесі навчальної діяльності впливає на підготовку майбутніх спеціалістів. Психологічними умовами пізнавальної активності студентів є розвивальне навчання, де важливим є пізнання шляхом са-

мостійного пошуку, усвідомлення інформації та здатності використати отримані знання у нових соціальних умовах; утворення системи суб'єкт-суб'єктних стосунків усіх учасників навчально-виховного процесу й особистісно орієнтовані технології навчання. Як якість особистості пізнавальна активність відіграє важливу роль у самореалізації.

Таким чином, активізації пізнавальної діяльності студентів сприяють відповідні психолого-педагогічні умови. Ефективна навчально-пізнавальна діяльність студентів може бути організована при врахуванні психологічних (мотивація і розумовий розвиток, виявлення особистих темпів і способів навчання) і дидактичних (особистісно орієнтовані технології, технології проблемного навчання, забезпечення всіма навчально-методичними матеріалами, технічними і лабораторними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни або окремої теми) аспектів навчальної роботи. Це буде спрямовувати студентів у пошуку навчальної інформації з різноманітних джерел, сформує навички самостійного планування й організації власного навчального процесу, що забезпечить перехід до неперервної самоосвіти після завершення навчання у закладі вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидок Н. М. Активізація пізнавальної діяльності студентів. *Психологія* : збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. Вип. 11. С. 346–354.
2. Основи практичної психології : підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. ; за ред. В. Панка. К. : Либідь, 2006. 536 с.

Юрова Т. М., м. Львів

НЕБЕЗПЕКА НАСЛІДКІВ БПТ УЧАСНИКІВ АТО (ООС) ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА І ДОСВІД АРМІЇ США В КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ СУПРОВОДІ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Негативні наслідки стресів відчувають усі люди, але особливе занепокоєння викликає те, що ПТСР розвивається у 50-80% українських бійців, які в екстремальних умовах війни перенесли важкий стрес [1, с. 168, 175]. Наявність на сьогодні в Україні 368 861 учасника бойових дій [2] вимагає державного підходу до розв'язання проблем їх психологічної реабілітації, бо наслідки БПТ дуже важкі. Проблемами для ЗС України стали не бойові втрати особового складу, які відбуваються на ґрунті пияцтва, в ДТП, унаслідок необережного поводження зі зброєю тощо. Тільки за 3 роки (2014–2017 рр.) вони склали 10 103 людини – «три повноцінні бригади» [3]. «На кожні чотири смерті на полі бою припадає приблизно один суїцид» [4]. І справа не тільки в необхідності лікування тих, хто воював, а й у перенесенні ними у спільноту спотвореного під впливом БПТ морально-культурологічного сприйняття дійсності та загальнолюдських цінностей, що загрожує реальною небезпекою як для оточуючих, так і для українського суспільства в цілому, сприяє створенню соціально-політичної нестабільності. Агресія і жорстокість, набуті в бойовому повсякденні, нерідко стають нормою в побутових стосунках з оточенням. У вирішенні конфліктів або ж під впливом алкоголю застосовується вогнепальна зброя і бойові гранати.